

Ханстантинов В.О.

Миколаївський національний аграрний університет,
доцент, кандидат філософських наук,
завідувач кафедри економічної теорії і суспільних наук

КРИЗА ОПОЗИЦІЇ ЯК ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Інститут політичної опозиції є органічним атрибутом демократії як способу утворення влади і принципу функціонування суспільства. Поза і без зрілої, конструктивної опозиції, що за визначенням покликана на основі критичного аналізу діяльності уряду формулювати не просто альтернативні шляхи вирішення гострих проблем життя, а робити це компетентно, постійно, в інтересах всього загалу, а корпоративно-секторних сегментів політикуму, демократія позбавляється реальної рушійної сил самооновлення, самоочищення, самовдосконалення. З огляду на це дії опозиційних сил для реалізації завдань політичної модернізації набувають також вагомості, як і дії влади, а її бездіяльність і неефективність постають як актуальна проблема трансформаційних перетворень в Україні.

Виборча кампанія 2012 року до українського парламенту продемонструвала, з нашого погляду, наявність кризового стану інституту політичної опозиції, сутність чого ми пов'язуємо із слабкою конструктивною складовою опозиційності як чітко артикульованої, обґрунтованої теоретично і досвідом – власним та чужим, такої, що безпосередньо апелює до повсякденних життєвих потреб електорату і його окремих груп, позиції.

Відомо, що передвиборча боротьба розпочалась ще задовго до офіційного початку, але виборцям практично не стало зрозуміло, а що ж конкретно нового, життєздатного, такого, що надихає, підготувала та чи інакша політична сила. Порівняно з тими сигналами, які вона й до того часу надсилала у бік влади, і програмами та гаслами, - відповідно у бік населення.

Брак конструктивного і креативного змісту у програмах і заявах та обіцянках опозиційних лідерів має свої причини. До об'єктивних з них ми відносимо такі. По-перше, це відсутність надійного законодавчого

забезпечення статусу і повноважень політичної опозиції, що робить входження до її лав і роботу в ній справою нелегкою, потребує психологічної витривалості і відволікає увагу від інтелектуально-творчих занять з розроблення політичної стратегії і тактики. По-друге, не існує чітких механізмів врахування позиції меншості під час ухвалення законів у парламенті та інших рішень влади. Це не надає стимулу до творчості на ниві законодавства, не сприяє розвитку духу здорової конкуренції між владою і опозиційними силами, а також всередині останніх. По-третє, у вітчизняному суспільстві доволі сильними є традиції авторитаризму, витoki якого ми пов'язуємо з впливом на масову свідомість не лише з комуністичною ідеологією, але й з практикою етноорієнтованої культури самозахисту, що сформувалась за специфічних історичних обставин на Заході України і проявилась у часи другої світової війни і входження цієї території до СРСР. Опозиція передбачає дискурс, до якого запрошуються всі охочі і відповідальні актори, але через традиції авторитаризму в нас як раз загальнонаціонального вільного культура дискурсу й досі не сформувалась і діє правило, за яким головне – це довести власну правоту, а не правоту власної позиції. Найпростіший шлях до цього – поливати брудом опонента і звинувачувати у всіх гріхах.

До суб'єктивних причин ми відносимо такі. По-перше, це слабкість інституту політичної партії як такої, їх недостатня самостійність як форми самоорганізації активної частини населення задля обстоювання певного групового інтересу. В теперішній Україні потужні політичні партії фактично не мають своєї соціальної бази у класичному розумінні цього слова. І хоча подібного типу явище є поширеним у світі, проте для перехідного стану вітчизняного соціуму і для політичної системи, що модернізується, наявність такої бази, з нашої точки зору, все ж виступає запорукою перетворення партій з інструмента обслуговування інтересів кланово-олігархічних груп на посередника між державою і окремими людськими спільнотами з метою

пошуку і оптимізації форм і способів задоволення як групових, так і загальнодержавних інтересів.

По-друге, якість складу вітчизняної еліти не дає підстав для оптимістичного висновку про готовність її представників вказати той шлях для розвитку суспільства, який позбавить його від системних недоліків. Перелік їх ми періодично знаходимо вже котрий раз у передвиборчих обіцянках – проблеми бідності, медицини, освіти, соціального захисту, молоді і т.д. кочують з року в рік в програмах різних партій, кандидатів. Ними займались політики, які свого часу під гаслами їх подолання приходили до влади, але виявились неспроможними їх успішно розв'язати.

Нарешті, як уявляється, головна причина полягає в тому, що в самому українському суспільстві ще не актуалізувалась потреба у наявності якісно нової політичної опозиції. В умовах нерозділеності відносин влади і власності, поширеності корупційної складової у транзакційних практиках, зростаючого відчуження на тлі розриву між бідними і багатими, розмитості уявлень про національну ідею і загальнонаціональні інтереси ми спостерігаємо явну недооцінку з боку політичного класу у політичній модернізації і зміцненні демократії соціо- і державотворчої ролі опозиції. Вітчизняний політикум поки що не визначив для себе основу для консолідації всіх здорових сил, не навчився заради загальнонаціональних інтересів йти на поступки, прислухатися до ідей своїх конкурентів, брати на озброєння вироблені спільно з ними програми. Пасивність громадянського суспільства і низький рівень самоорганізації людей, традиційна зорієнтованість на персоналії у ставленні до політичних сил разом з відчутними досі етатистськими очікуваннями також не надсилають запит на продуктивну роботу опозиції. Криза політичної опозиції є відлунням кризового стану процесу політичної модернізації. Відтак, об'єктивні завдання щодо її успішного здійснення (а нагальна необхідність цього не викликає ні в кого жодних сумнівів) передбачають також і кроки, спрямовані на вдосконалення інституту політичної опозиції.